

SEDM PŘÍKLADŮ ODPUŠTĚNÍ

Sergej O. Prokofjev

Problém odpouštění je vylíčen pro naši dobu snad nejvýrazněji a nej bezprostředněji v knize Šimona Wiesenthala *"Slunečnice. Vyprávění o vině a odpuštění"*. Události, které jsou v této neobyčejné knize popisovány, se odehrály během druhé světové války. Tehdy se nacházel její autor v nacistickém táboře ve Lvově. Životní podmínky v něm byly strašné. Denně byli lidé bití a střílení, práce od rána do večera přesahovala síly, vládl hlad. Nejmenší odpor stál život. Nemoci a vyčerpání vedly k smrti.

Jednou byla skupina vězňů, k níž náležel také Šimon Wiesenthal, poslána na práci do vojenského lazaretu nedaleko tábora; vojenský lazaret byl zřízen v budově bývalé Technické vysoké školy ve Lvově. Během práce přišla k Wiesenthalovi zdravotní sestra, ptala se ho, zda je Žid, a vyzvala ho, aby s ní šel do nemocniční budovy. Zavedla ho do malé, polotemné místnosti a zanechala ho u lože zraněného, který byl od hlavy až po chodidla v obvazech, takže bylo vidět jen jeho ústa, jeho nos a jeho vyhublé ruce. A ze rtů tohoto umírajícího slyšel Šimon Wiesenthal, který se sám nacházel v neustálém nebezpečí smrti, tuto zpověď.

Před ním ležel ještě mladý člověk, sotva jednadvacetiletý. Byl to Němec, který již v ranném mládí, podlehnuv nacistické propagaci, vstoupil nejprve do Hitlerjugend, potom dobrovolně - do zbraní SS a brzy nato byl poslán na východní frontu.

Zločin, z kterého se chtěl umírající zpovídat židovskému vězni, byl spáchán * v ukrajinském městě Dněpropetrovsku. Než Rusové opustili město, zaminovali mnoho domů a ulic. Brzy nato nastaly v městě exploze a mezi německými vojáky byli ranění a mrtví. Pomsta nedala na sebe dlouho čekat. Ještě téhož dne byl poslán liden oddíl SS, k němuž náležel také tento mladý muž, na druhý konec města, kde došlo ke strašnému zločinu. 150 až 200 zajatých Židů, část civilního obyvatelstva, mezi nimi mnoho žen, dětí, starších lidí nahnali násilím do malé budovy, potom nanosili do horních pater kanystry s benzinem, zavřeli dveře a poručili vojákům SS rozmístěným kolem domu, aby stříelbou zapálili benzin a aby stříleli na každého, kdo by se chtěl pokusit skokem z okna zachránit. A mnozí se pokusili uniknout z pekla plamenů. Do paměti umírajícího se vtiskl především jeden obraz: Muž, který drží v náručí dítě, jeho šaty již hoří. Zakryje mu oči a skáče s ním z okna. Za nimi matka.

"Střílíme ...

Na tuto rodinu nikdy nezapomenu - především na to dítě", tak skončil umírající vyprávění.

Po tomto zločinu byl oddíl SS, k němuž náležel, přeložen na jih. Nastaly nyní těžké boje na území jižní Ukrajiny a na Krymu. Vzpomínka na onen zločin, který byl spáchal, nedala mu klidu. "Trvalo nějakou dobu, než jsem si uvědomil, kolik viny jsem na sebe vložil." A teprve pozvolna si mohl ujasnit, co řekl svému hostu těmito slovy: Nenarodil jsem se jako vrah, vrahem jsem byl učiněn."

Brzy poté, co si plně uvědomil zločin, který spáchal, stalo se při nějakém útoku něco, co popsal umírající Šimonu Wiesenthalovi těmito slovy: "A náhle jsem zůstal stát jako přikován. Něco na mě přišlo. Moje ruce, které držely pušku s nasazeným bodákem, se začaly třást. A tu jsem viděl zcela zřetelně tu hořící rodinu, otce s dítětem a za nimi matku - přicházeli mi vstříc. Ne, podruhé nebudu na ně střílet, prolétlo mi hlavou ... A potom vybuchl vedle mě granát. Ztratil jsem vědomí. Když jsem procitl opět v lazaretu, věděl jsem, že jsem byl slepý. Celý můj obličej je rozsekán a byla zasažena také horní část mého těla. Skládám se již jenom z ran. Sestra mi vyprávěla, že lékař vyňal z mého těla tolik střepin z granátu, že naplnily celou nádobu. Je to zázrak, že vůbec ještě žiji - jsem již jakoby mrtev ..."

Nejsilnější fyzická muka nejsou však ničím ve srovnání s morálním utrpením a hryzením svědomí, které nyní, když procitl opět k vědomí, prodělává nepřetržitě dnem i nocí jako pomalé ani na okamžik nepřestávající mučení: "Ale mnohem hůře mě trýzní mé svědomí. Hořící dům a rodina, která skáče z okna, mi nedopřává vůbec klidu." A nakonec následují po krátké pause rozhodující slova: "Vím," - tak řekl

umírající "že to, co jsem Vám vyprávěl, je strašné. V dlouhých nocích, v nichž jsem musil čekat na smrt, měl jsem stále potřebu hovořit o tom s nějakým Židem ... a prosit ho o odpuštění. Víím, že to, co žádám, je pro Vás skoro příliš. Ale bez odpovědi nemohu v míru zemřít."

Po těchto slovech zavládlo mlčení. Je položena otázka, která je rozhodujícího významu nejen pro tyto dva lidi v místnosti, nýbrž pro celé lidstvo a jeho budoucí vývoj. Přece nemohou oba, které osud svedl na toto místo tak strašným způsobem, i když ze zcela různých důvodů, nemohou dát žádnou odpověď na tuto otázku. Šimon Wiesenthal opouští místnost mlčky, bez jediného slova. Příštího dne se dovídá, když opět přichází do práce do lazaretu, že mladý člověk, který s ním byl předešlého dne hovořil, zemřel. A tím tato událost, jak se zdá, přirozeně skončila. Pro Šimona Wiesenthala však tomu tak nebylo. Neboť tato epizoda, která byla zdánlivě "bezvýznamná" ve srovnání se všemi hrůzami a utrpeními, jež v lágru musil vidět a prodělavat, ukázala se být během mnoha let v jistém smyslu centrálním životním problémem, jak již dokazuje skutečnost, že napsal tuto knihu. A tak se stalo něco velice podivného. Člověk, který prošel peklem několika nacistických koncentračních táborů, který sám denně hleděl smrti do očí a který musil stále pohlížet na smrt mnohých, jistě stovek nevinných mužů, žen, dětí a starých lidí, ten, od té doby věnoval svůj celý další život hledání nacistických zločinců, aby je předal pozemskému soudci. Tento vpravdě nebojácný člověk se ukázal jako zcela bezmocný před morální otázkou, kterou před něho a v jistém smyslu před celé lidstvo postavil osud.

Lze také říci, že skrze ni, skrze závoj osobní karmy Šimona Wiesenthala se projevuje něco, co se podle své podstaty vůbec dotýká karmy lidstva v naší době. Proto se obrátil také se svým vyprávěním *na všechny* lidi. Četná vyjádření různých lidí k tomuto problému, lidí, kteří se navzájem liší mravním a náboženským přesvědčením, povoláním a sociálním postavením, tvoří druhý díl knihy. Zabýváme-li se všemi těmito pokusy o řešení, tak se vždy znovu vynořuje pocit, že ona *rovina*, na které byly učiněny, vylučuje předem jakýkoli úspěch. A tak tvoří také skutečně na této rovině uváděné argumenty "pro" nebo "proti" odpuštění brzy něco jako bludný kruh, z něhož není východiska: Člověk může přece odpustit jen za sebe sama. Může to snad učinit za druhé? - Nebo: Jako křesťan jsem toho názoru, že autor vyprávění by snad musil umírajícímu vzhledem k jeho pokání odpustit. Jelikož on však křesťanskou víru nevyznává, problém řešit nelze, apod. Počet takových vyjádření, která jsou obsažena v druhé části knihy, dal by se zde znmnohanásobit. Při jejich studiu se vtírá myšlenka, že se u této jako snad u žádné jiné otázky ukazuje na jedné straně jistá duchovní bezmocnost současného člověka, a na druhé straně vzniká přesvědčení, že duchovní věda neboli anthroposofie má, nebo by měla něco říci k této otázce. Měla by to říci z té roviny, která poskytuje zcela jiné pochopení bytosti člověka, jeho života a osudu (karmy), pochopení, které dnes může vyplynout jen ze dělení pravého duchovního bádání. Neboť z každé jednotlivosti ve vyprávění Šimona Wiesenthala vyplývá se vši zřetelností, že problém viny a odpuštění, jak již napovídá podtitul jeho knihy, je ve skutečnosti centrální otázkou naší současnosti, lako druhý a současně polárně protikladný příklad vůči prvnímu má zde být uvedeno vyprávění, které podává psychiatr George G. Ritchie²⁾ ve své knize *Návrat ze zítřku*. Hlavní téma knihy tvoří nadsmyslový zážitek, který měl autor na konci roku 1943 v táboře Barkelay, kde byl jako dvacetiletý rekrut cvičen pro pozdější účast ve druhé světové válce v americké armádě. Když si při apelech uhnal prudký zápal plic a následkem toho se nějakou dobu nacházel na hranici mezi životem a smrtí, měl George Ritchie řadu nadsmyslových zážitků mimo své fyzické tělo. Tyto zážitky obsahují z anthroposofického hlediska, i když ne vždy podle formy, tak přece podle obsahu, mnoho pravdivého přes svůj smyslově-pozemský charakter, který byl vyvolán pochopitelně tím, že Ritchie nebyl na ně vědomě vůbec připraven a také až do svého onemocnění vedl život, který byl velice vzdálen jakýmkoli duchovním zájmům. Ale centrálním zážitkem ze všech v knize popsáných jasnovidných zážitků autorových a současně jejich nej- vyšší kulminací bylo bezpochyby jeho nadsmyslové setkání s éterickým Kristem v duchovním světě hraničícím se Zemí.

Není úkolem této práce podrobně líčit nebo vůbec komentovat setkání s nadsmyslovým Kristem, jak je popsal George Ritchie. Stačí jen říci, že toto setkání určilo jeho celý další život a propůjčilo jeho dalšímu průběhu od základu nový směr. Neboť George Ritchie se stal z moderního, materialisticky smýšlejícího mladého muže hluboce křesťanským člověkem, který o základních pravdách křesťanství nebyl přesvědčen z tradice, nýbrž bezprostředně z duchovního světa.

Nadsmyslový zážitek, který George Ritchie mohl mít vlivem své karmy, měl pro něho ještě jiný následek. Neboť po tomto centrálním zážitku, když se Kristus zjevil v jasnovidném zření, byl naplněn velmi silným

přáním opět ho potkat nadsmyslově. "Samota, kterou jsem byl cítil v onom roce, odcizení světu a věcem kolem mě, nebylo to vše touhou vrátit se zpět k okamžiku, kdy jsem stál v přítomnosti Ježíšově?" píše ve své knize.

S touto prosbou, otázkou vůči duchovnímu světu měl však George Ritchie žít ještě mnoho měsíců, až přišla po více než jednom roce po jeho nadsmyslovém setkání s Kristem z duchovního světa odpověď, která mu poukázala na možnost prožívat Krista zcela jiným způsobem, což mělo být od nynějška tím nejdůležitějším v jeho životě. Sám popisuje své nové poznání slovy: "Nebylo to správné, to jsem náhle poznal, že jsem Ho hledal v minulosti, i když ta minulost byla vzdálena jen 15 měsíců. A onoho odpoledne na ulici v Rethelu jsem věděl, že, když jsem si přál cítit blízkost Krista - a já jsem si to přál víc než vše ostatní -, potom jsem tu blízkost musil najít v lidech, které on přede mnou každého dne staví." Pro George Ritchie samého to byla zcela nová cesta ke Kristu, o jejímž počátku se vyjadřuje s americkou přímočarostí jemu vlastní: "První krok, tak jsem poznal, znamenal přestat s pokusem chtít opět zachytit onu mimozemskou visí Ježíše a hledat ho místo toho v obličejích kolem jídelního stolu."

A potom popisuje některé případy takových zážitků Krista *skrze lidi*, s nimiž se setkával. Téměř vždy to bývala setkání, o nichž, vzpomínaje na svůj jasnoživý zážitek, mohl vyslovit s plným přesvědčením: Ano, skrze oči tohoto člověka přede mnou stojícího se mi ukazuje obličej Kristův. Přitom nemělo rozhodující význam, jak dalece si toho byl sám vědom ten člověk, kterého George Ritchie takto potkával. Zvláště jeden z případů, které George Ritchie popisuje, má přímý vztah k našemu tématu. Bylo to v květnu 1945 na konci války, kdy byl Ritchie s malou skupinou lékařů poslán do právě osvobozeného nacistického koncentračního tábora, který ležel nedaleko od Wuppertalu na německém území, aby poskytl vězňům rychlou lékařskou pomoc. Tisíce lidí z nejrůznějších zemí Evropy, mezi nimi mnoho židů, se nacházelo na pokraji smrti hladem. Ne všem bylo možno pomoci, takže přes intensivní lékařskou snahu a přes zlepšení výživy umíralo denně ještě stále mnoho lidí. Pro Ritchie samého se ukázalo to, co viděl v koncentračním táboře, jako daleko horší než vše to, co byl ve válce zažil. Přesto se snažil, když byl obdržel odpověď na svou nejdůležitější životní otázku, poznávat také v této nové zkoušce skrytou přítomnost Kristovu. O tom píše:

"Nyní jsem potřeboval vskutku své nové poznání. Když se to zhoršilo tak, že jsem již nemohl jednat, konal jsem to, co jsem se konat naučil. Šel jsem od jednoho konce plotu z ostatního drátu k druhému a pohlížel jsem do tváří lidí, až jsem dostal jistotu, že na mne pohlédl obličej Krista." A pokračoval: "A tak jsem poznal Wilda Billa Codyho!" To nebylo jeho vlastní jméno. Tak ho nazývali američtí vojáci pro jednoduchost.

Původem byl polský Žid, jehož pravé jméno mohl G. Ritchie jen s námahou v papírech rozluštit a samozřejmě si na ně nemohl vzpomenout. Co ho ale od začátku nesmírně udivovalo, to byla zcela nepochopitelná skutečnost, že Bili Cody ve srovnání se všemi ostatními vězni, z nichž většina sotva byla ještě schopna chodit, vyhlížel zcela jinak: "Jeho postava byla vzpřímená, jeho oči jasné, jeho energie neúnavná." Jelikož ovládal 5 cizích řečí a v koncentračním táboře fungoval jako jakýsi neoficiální tlumočník, byla jeho pomoc při prohlídce archivního materiálu a zjišťování osobních údajů žijících a zemřelých nenahraditelná. Ale Ritchie žasl ještě více, když během práce poznal Billa Codyho blíže: "Ale ačkoliv Wild Bili pracoval denně 15 nebo 16 hodin, neobjevily se u něho žádné znaky únavy. Když jsme my ostatní klesali únavou, zdálo se, že on sílu získával: 'Máme čas pro tohoto starého kamaráda, čekal na nás celý den, říkával. Jeho soucit pro jeho uvězněné kamarády zářil z jeho obličeje a tuto zář jsem postřehl, když mě chtěla odvaha opustit."

Nakonec si nemohl Ritchie vysvětlit neobyčejné fyzické a duševní síly Billa Codyho jinak, než že předpokládal, že je na rozdíl od všech ostatních vězňů v táboře teprve krátkou dobu. Jak velký byl ale jeho údiv, když z jeho papírů, které byly v archivu uchovány, shledal, že je už v táboře šest let. : "Užasl jsem proto velice, když jsem měl jednoho dne před sebou papíry Wilda Billa, že byl v koncentračním táboře od r. 1939: Po šest let žil z téže hladové diety a jako každý jiný spal v těchže špatně větraných a nemocemi prolezlých barácích, avšak bez nejmenší lěsné a duchovní újmy. Ještě úžasnější snad bylo, že každá skupina v táboře ho pokládala za svého přítele. On byl tím, komu byly předkládány konflikty mezi vězni piko smírčímu soudci. Teprve když jsem tam byl týdně, poznal jsem, jakou raritou lo bylo na tomto místě, kde nenávisť nejrůznějších národností k sobě navzájem byla téměř tak velká, jako nenávisť k Němcům." A stále, když ve vyhrocených konfliktních situacích, které vznikaly vždy znovu v táboře a kolem něj, "byl Wild Bili naším největším aktivním přínosem", píše George Ritchie dále, "když hovořil rozumně s různými skupinami a radil jim, aby odpouštěly".

Po dlouhou dobu nemohl George Ritchie rozluštit záhadu tohoto neobyčejného člověka, až Bili Cody mu jednoho dne světil svůj vlastní příběh jako odpověď na jeho vyjádření, že lidé, kteří byli prodělali vězení a útrapy lágru, by stěží mohli odpustit, jelikož ztratili tolik rodinných příslušníků.

Tato krátká vyprávění náleží opravdu k neúžasnejším lidským svědectvím o možnostech sil odpuštění. Pro důležitost tohoto líčení chceme zde v úplnosti uvést, jak je podal ve své knize George Ritchie.

"Žili jsme v židovské části Varšavy," začal pomalu. Byla to první slova, s nimiž mi počal hovořit o sobě samém. "Moje žena, naše dvě dcery a naši tři malí chlapi. Když Němci přišli do naší ulice, postavili každého ke zdi a začali střílet z kulometů. Prosil jsem úpěnlivě, aby mi dovolili zemřít se svou rodinou, ale jelikož jsem hovořil německy, strčili mě do pracovní skupiny." Zmlkl, snad že viděl opět svou ženu a pět dětí před sebou. "Musil jsem se potom rozhodnout," pokračoval, "zda jsem se chtěl oddat nenávisti vůči vojákům, kteří to byli vykonali. Bylo to lehké rozhodnutí, skutečně. Byl jsem advokátem. Ve své praxi jsem velmi často viděl, co může nenávist způsobit v mysli a na tělech lidí. Nenávist právě zabila šest osob, na nichž mi ve světě nejvíce záleželo. Rozhodl jsem se proto, že chci zbytek svého života - ať to bude jen pár dní, nebo mnoho let - strávit tak, abych každou osobu, s níž se setkám, měl rád." A Ritchie k tomu vyprávění připojuje: "Každou osobu milovat... to byla ta síla, která tak dobře byla udržovala tohoto muže při všech strádáních. To bylo silou, která mě nejprve potkala v nemocničním pokoji v Texasu, a té jsem se postupně učil, kde chtěl Ježíš Kristus - ať si toho byl lidský nositel vědom, nebo nikoli."

Tyto okamžiky jsou zde pro další práci na našem tématu významné. Za prvé udivující a na první pohled zcela nepochopitelná slova Billa Codyho, že rozhodnutí odpuštění bylo "rozhodnutím lehkým, skutečně lehkým", a za druhé, že současně s prvním rozhodnutím padlo rozhodnutí druhé, "každou osobu, s níž jsem se setkal, milovat." Dále se bude hovořit o tom, z jakých duševních sil jedině mohlo být učiněno toto "lehké" rozhodnutí a jaký je okultní význam tohoto druhého rozhodnutí. Dříve, než se obrátíme k příkladům pro odpuštění, které jsou bezprostředně spojeny s historií anthroposofického hnutí a Anthroposofickou společností v našem století, má zde být uveden ještě další příklad z ruských dějin 19. století, na němž se ozřejmuje význam tohoto impulsu nejen pro osud jednotlivého člověka, nýbrž celých národů.

1. března 1881 zavraždila v Petrohradu skupina revolucionářských teroristů cara Alexandra II. Soudce odsoudil pět vrahů cara - mezi nimi jednu ženu - k trestu smrti oběšením. Veřejná poprava odsouzených měla být vykonána 3. dubna téhož roku. Poslední slovo však měl říci - po procesu a vyhlášení rozsudku - syn zavražděného cara, Alexandr III., který byl právě nastoupil na trůn. Podle zákona on jediný měl právo zločince v posledním okamžiku omilostnit nebo nechat vykonat soudní rozsudek.

Tu se obrátili dva z nejvýznamnějších zástupců duchovního života Ruska ve druhé polovině 19. století téměř současně, aniž něco o sobě věděli, přímo na cara s prosbou o milost. Byli to Vladimír Solovjov a Lev Tolstoj. V. Solovjov pronesl nejprve veřejnou přednášku na toto téma v sále Kreditní společnosti Petrohradu, načež mu bylo zakázáno vyučovat dále na univerzitě a vůbec veřejně vystupovat. Jelikož se ale obával, že by přednáška mohla být předána carovi v překroucené formě, poslal mu osobní dopis, v němž mezi jiným psal:

"Jelikož jsem toho přesvědčen, že jen duchovní síla Kristovy pravdy může zvítězit nad mocí zla a zmaru, která se dnes ukazuje v rozsahu dosud nebyvalém, a jelikož dále věřím, že ruský národ žije a pohybuje se ve svém celku v duchu Kristově, a jelikož jsem konečně přesvědčen, že car Ruska je reprezentantem ruského Ducha národa, nositelem nejlepších sil národa a mluví jeho jménem, rozhodl jsem se vyslovit tuto svou víru veřejně od řečnického stolku. Vyslovil jsem na konci své řeči, že dnešní těžká doba dává ruskému carovi ještě nikdy nebyvalou možnost dosvědčit sílu, která je vlastní principu křesťanského odpuštění, a tak uskutečnit vznešený mravní čin, který pozvedá jeho moc k nedostižné výši a upevňuje jeho vládu na neotřesitelném základu. Omilostní-li car nepřátele své moci vzdor všem přirozeným pocitům lidského srdce, vzdor všem výpočtům a představám pozemské chytrosti, pozvedne se na nadlidskou výši a ukáže, že v něm žije nejvyšší duchovní síla ruského národa, neboť se nenajde jediný člověk v tomto národě, který by mohl uskutečnit čin větší".

Nezávisle na Solovjovovi se na mladého cara obrátil dopisem také Lev Tolstoj. Bohužel originál dopisu se nezachoval, jeho obsah je znám jen z konceptu, který byl zůstal u autora. Třiapadesátiletý světově uznávaný spisovatel oslovuje v něm podle vlastních slov Alexandra III. Ne jako "vládce", nýbrž jednoduše jako člověk člověka. A Tolstoj označuje dále, opíraje se o přikázání evangelia, vůli carovu nebránit pozemské odplatě a souhlasit s novou vraždou, když se řídí státními zájmy, jako strašné pokušení" a odpuštění jako přemožení tohoto pokušení: "... a uskutečnité (dávaje milost) nejvznešenější čin na světě, přemůžete pokušení, dáte světu největší příklad pro uskutečňování Kristovy nauky - odplatíte zlo dobrem." Tolstoj pokračuje: "Když zločincům neodpustíte, nýbrž je potrestáte, potom vylíhnete třetího a čtvrtého ze sta, a ze zla vznikne zlo a na místo tří a čtyř ji povstane třicet nebo čtyřicet. Sám ale promarníte okamžik,

který je cennější než celé století - onen okamžik, v němž byste mohl uskutečnit vůli Boha, a když ji neuskutečníte, navždy se uchýlíte z cesty, na níž byste mohl volit dobro místo Zla, a zapletete se navždy do záležitostí zla, které se tu nazývají zájmem státu.

Odpustíte, odplatíte zlo dobrem, a ze sta zločinců se tucty nepřikloní ani k Vám ani k jiným (to je bez významu), nýbrž odvrátí se od ďábla a obrátí se k Bohu a u tisíců u milionů bude tlouci srdce radostí a vzrušením při pohledu na příklad, který je z posice trůnu pro dobro v okamžiku tak strašném pro syna zavražděného otce. Veličenstvo, kdybyste to učinil ... kdybyste napsal manifest nadepsaný slovy:

Já však pravím vám, milujte nepřátele své ... Vím, jaký proud dobra a lásky by vyžil z těchto slov po celé Rusi. Pravdy Kristovy žijí v srdcích lidí, a jedině ty jsou Živoucí, a my milujeme lidi jen ve jménu těchto pravd."

Tak vyjadřuje Lev Tolstoj cit vpravdě prorocký, který se stal nakonec neotřesitelným přesvědčením, že splácení zla zlem, krve krví nemůže Rusku nikdy přinést spásu nýbrž povede nutně k pomstě temných mocností, to znamená nové zlo, novou krev a místo tří nebo čtyř jich povstane třicet nebo čtyřicet, a krvavé kolo nezadržitelně se točící uvrhne křesťanské Rusko dřív nebo později do zkázy". Neboť pro Tolstoj " ... není počet (revolucionářů) důležitý, nebo zničit je nebo ještě více posílat vyhnanství, nýbrž aby se zničil jejich 'zákvas' a byl dán zákvas jiný. Neboť co jí revolucionáři?" - tak píše carovi. "To jsou lidé, kteří nenávidí stávající pořád shledávají jej špatným a vzhlížejí na základy pro budoucí řád, který má být le! Nelze je uklidnit, když je zabíjíme nebo ničíme. Jejich počet je bezvýznam *důležité jsou jediné jejich myšlenky*. Abychom s nimi bojovali, musíme bojo duchovně. Jejich ideál je všeobecný blahobyť, rovnost, svoboda. Abychom s nimi bojovali, musíme proti nim dát ideál, který stojí výše než ten jejich a jejich ideál v sobě zahrnuje ... Existuje jen jeden ideál, který lze postavit proti ideálu její a to ten, z něhož vyšli, kterému ale nerozumějí, který oni rouhavě hanobí, který zahrnuje také jejich ideál. Je to ideál lásky, odpouštění, odplácení zla dobrem. Jen slovo odpouštění a křesťanské lásky, vyslovené z výšin trůnu a uskutečněné, jakož i cesta křesťanského panování, která před Vámi stojí, může zničit zlo, které Rusko rozvrací."

Čteme-li dnes po více než sto letech tato slova, tak můžeme být hluboce dojata úžasným prorockým smyslem a porozuměním Tolstého (jakož i Solovjova) pro slabosti charakteru a z nich vyplývající opomenutí vládnoucí vrstvy carského Ruska, na jehož půdě o několik desetiletí později zapustila kořeny jedovatá rostlina bolševismu a nakonec přinesla své krvavé plody. - Alexander III. nebyl s to, aby pozvedl na požadovaný mravní stupeň. Nemohl, jelikož se poddal vlivu svého nejbližšího okolí, vnímat hlas vyššího svědomí národa, který k němu hovořil skrze Solovjova a Tolstého. A tak byl v poslední okamžiku před blížícím se rozpadem impéria ideál křesťanského cara jako pravého representanta Kristova národa pro morálně pokleslou dynastii Romanovců nedosažitelný. Alexander III. neodpověděl na dopisy, které mu byli napsali velký ruský filosof a velký ruský spisovatel, nýbrž "poručil jen ... panu Solovjovovi ... udělit výtku za nevhodné mínění, které vyslovil ve veřejné přednášce", a hraběti Lvovi N. Tolstému "přikázal sdělit., že by mohl odpustit útok na sebe sama, že ale vrahovi svého otce nemá právo odpustit". Pohlížíme-li z hlediska naší doby zpět, lze říci se vším přesvědčením: V tom, k čemu vyzývali největší duchové v Rusku 19. století předposledního ruského cara, spočívala opravdu poslední možnost, poslední šance uniknout založení velkého impéria zla ve východní Evropě v první čtvrtině 20. století. A tak musil o 37 let později poslední ruský car společně s celým Ruskem tak tvrdě zaplatit za morální slabost svého předchůdce, za to, že se zdráhal vyslyšet dva representanty pravého Ducha ruského národa, za to, že se zdráhal *odpustit*, to znamená zůstat věrným vyššímu duchovnímu povolání Ruska. Neboť kdyby tehdy bylo uplatněno odpouštění, potom by to u národa bezpochyby vyvolalo takové zesílení autority cara - oné autority, která byla již silně v úpadku -, že by bolševici, přicházející o dvě desetiletí později, nebyli naši v jeho řadách žádnou půdou pro uskutečnění svých temných plánů.

Tak může zcela zvláště tento příklad zřetelně ukázat, že otázka odpouštění může být rozhodující pro osud celých národů a zčásti dokonce celého lidstva po dobu jednoho století. Když se nyní obrátíme k dějinám anthroposofického hnutí a Anthroposofické společnosti ve 20. století, zcela zvláště ale ke krajně tragickým událostem jejího vývoje po smrti Rudolfa Steinera, a zabýváme se vzpomínkami, polemickými články, dopisy, stenogramy, sděleními, protokoly ze shromáždění apod., tak je nápadný pod aspektem našeho

tématu při množství materiálu jeden dokument. V něm se zdůrazňuje, v protikladu k převážné většině dokumentů, nikoli negativní pojem "viny" na prvním místě, nýbrž pozitivní pojem "odpuštění" a nehovoří se v něm o hledání "viníků", které je zaměřeno na minulost, a proto ze stanoviska duchovní neplodné, nýbrž o jiné a jediné plodné cestě, která je schopna vést z ducha anthroposofie do budoucna.

Tímto dokumentem je "Výzva k usmíření", kterou Marie Steinerová uveřejnila 12. prosince 1942 v "Nachrichtenblatt" pro členy Anthroposofické společnosti.

V čem ale spatřovala Marie Steinerová podle svých vlastních slov jediné východisko : hluboce tragické situace, která se vyvíjela v oné době v Anthroposofické společnosti? Spatřovala je v tom, v čem Anthroposofická společnost musí vidět pravou Cestu k řešení mnoha současných otázek: v co největším zesílení své morální substance. A to je na prvním místě možné aktem pravého odpuštění. O tom píše Marie Steinerová ve své "Výzvě".

Přece se jen ještě dějí zázraky. Dějí se, když morální substance je tak silná, aby zázrak ospravedlnila. Co můžeme učinit, abychom naši morální substanci zachránili? *Můžeme odpustit*: Každý může odpustit to, co mu odpustit přísluší. Můžeme zapomenout na to, co je hodno zapomenutí, nepřehrabávat se ve starém bezpráví nám způsobeném. Můžeme učinit čáru pod všemi starými událostmi, které nás deptají .i jimž nejsme již s to, pokud jsme mladí nebo žijeme stranou, pohlédnout až na dno." Za jakých podmínek se může uskutečnit ve smyslu Marie Steinerové takový akt odpuštění v nejpravdivějším a nejvyšším slova smyslu? S jasností pro ni charakteristickou poukazuje také na tuto *základní podmínku*: "Potom by mělo společenství vědomě učinit rozhodnutí *k sebezpřekonání*. Jasně a ochotně." A potom píše na konci své "Výzvy", obracejíc se na všechny členy Anthroposofické společnosti:

Zachraňme jeho (Rudolfa Steinera) dílo a kulturu lidstva tím, že sami sebe překonáme a smíříme se, otvírajíce do široka brány hledajícím."

Čteme-li tato slova a pronikáme-li do duchovního obsahu, který je v nich obsažen, nabudeme dojem, že by se nebyla mohla uskutečnit poslední a nejtěžší katastrofa v dějinách Anthroposofické společnosti, jejichž následky až do dneška nejsou zcela překonány, kdyby tuto morální substanci, která je v těchto slovech obsažena, byl přijal v tomto kritickém okamžiku větší počet anthroposoficky orientovaných duší, kdyby tento hlas byl vnímal větší počet srdcí upřímně pro anthroposofii tlukoucích. Také by se byl v tomto případě jinak utvářel další osud Anthroposofické společnosti.

Zvláště silný dojem vyvolává text tím, že ho Marie Steinerová označila jako svůj duchovní odkaz, který zanechává všem členům Anthroposofické společnosti • i samozřejmě také a především svým nejbližším přátelům a spolupracovníkům. K tomu připisuje:

"Zdá se mi, že zde v zapomenutí a odpuštění spočívá *jediná možnost* pro naše morální vytříbení - jak pro Společnost tak i pro jednotlivce. Říkám to s plným vědomím závažnosti těchto slov, s vědomím skutečnosti, že budu musit předstoupit před duchovní postavu Rudolfa Steinera a to - pokud lze lidským rozumem posoudit brzy".

Může snad patřit k zvlášť osudovým okamžikům v dějinách Anthroposofické společnosti po smrti Rudolfa Steinera, že tento apel, tato "výzva" nebyla v oné době vyslyšena v dostatečné míře členy Anthroposofické společnosti. Kupodivu ji neslyšeli také mnozí z jejich nejbližších přátel a stoupenců. Také mezi nimi se nenalezlo dosti lidí, kteří by byli plně přijali morální impuls tohoto "duchovního odkazu" nejbližší spolupracovnice Rudolfa Steinera a kteří by se byli pokusili jej uskutečnit.

Tak zůstala tragickým způsobem po desetiletí tato "výzva" Marie Steinerové nevyslyšena a její duchovní vůle čeká ještě na své konečné splnění. Pravý význam a duchovní obsah této výzvy neztratily ale také dnes žádným způsobem svou sílu a aktuálnost, neboť - jak to bude dále ukázáno - morální substance této výzvy prýští z centrálního spirituálního impulsu anthroposofie.

Tehdy - v roce 1942 - prožívali zvláště dva lidé tento duchovní impuls, který stál za touto výzvou, nejsilnějším způsobem. Byla to druhá nejbližší spolupracovnice Rudolfa Steinera, Ita Wegmanová, která ve svém dopise nazvala tato slova Marie Steinerové "velkými a naplněnými budoucností",⁹⁾ jakož i známý anthroposof švýcarský F. Eymann, poté co je byl přečetl, rozhodl se právě v tomto kritickém okamžiku stát se členem Anthroposofické společnosti.

Chceme-li nyní pochopit v hlubším smyslu, z jakých duchovních zdrojů mohla Marie Steinerová čerpat tento impuls k napsání "Výzvy k usmíření" - aby ji napsala, musila především v sobě samé najít sílu k odpuštění - , je nutné obrátit se k dalšímu, centrálnímu příkladu pro odpuštění v dějinách anthroposofického hnutí a v Anthroposofické společnosti. Tento příklad, který stojí před všemi členy Anthroposofické společnosti jako jakýsi vyšší praobraz, je čin Rudolfa Steinera na Vánočním sjezdu 1923/24. Budeme se tím blíže zabývat v další kapitole. Zde je třeba jen krátce na tento příklad poukázat.

Nejprve chceme pohlédnout na tragickou situaci posledních let v pozemském životě a působení Rudolfa Steinera, zcela zvláště ale na rok 1923, který předcházel Vánočnímu sjezdu. Nezdár hnutí pro sociální trojčlennost v letech 1918 - 1919, jehož následky měly určit osud střední Evropy a v širším smyslu osud celé Evropy na dlouhou dobu 10); osud dvou "kursů Vysoké školy" v prvním Goetheanu (v letech 1920 a 1921), jejichž obsah stál podle slov Rudolfa Steinera často v plném protikladu k duchu této stavby, a to znamená k celé anthroposofii. Neboť v nich se uskutečnil místo oplodnění věd anthroposofii opak: Byly do ní vnášeny myšlenkové zvyklosti přírodní vědy. A nakonec se ukázalo pozvolné vytváření tak zvaného "Stuttgartského systému" jako byrokratická zeď, která oddělovala Rudolfa Steinera stále silněji od členů Společnosti a ztěžovala rostoucí měrou jeho bezprostřední kontakt s nimi. Požár Goetheana byl nakonec nejstrašnějším symptomem tohoto vzrůstajícího úpadku v Anthroposofické společnosti, takže ruiny na dornašském pahorku v roce 1923 představují současně viditelný symbol ruin Anthroposofické společnosti, na což poukázal sám Rudolf Steiner v úvodní přednášce prvního dne Vánočního sjezdu. Hlavním důvodem těchto a mnoha jiných tragických událostí - vedle neobyčej' .dně rostoucího nepřátelství zvenku - byl stále rostoucí počet chyb a nedostatků kterých se dopouštěli členové Anthroposofické společnosti a které ve větši případech pocházely z nedostatečně vyvinuté soudnosti a z osobních ambicí. O to se jednou Rudolf Steiner vyslovil takto: "Za všechny Společnosti jsem činěn odp vědným já a tím trpí hnutí".

Ba co více, již na počátku dvacátých let a dokonce ještě dříve se vytvářela pozvol jakási "vnitřní oposice" proti Rudolfu Steinerovi a ukazovala se také stále silněj to ale znamená oposice proti anthroposofickému impulsu, který on zástupov Během roku 1923 poukazoval Rudolf Steiner stále znovu na tuto vnitřní oposici, i např. v předposlední přednášce cyklu, který se v létě 1923 konal v Dornachu a ktc měl název *Dějiny a podmínky anthroposofického hnutí ve vztahu k anthroposofii společnosti*.

"Počalo se vytvářet v této třetí periodě (1918 - 1923) něco, co bych mohl naz' vnitřní oposici proti tomu, co já mám sám konat v Anthroposofické společnosti, ji vnitřní oposice. Samozřejmě většina se diví, když hovořím o této vnitřní oposi protože si jí nejsou vědomi přinejmenším mnozí. Ale řekl bych: tím hůře. Nel tato vnitřní oposice vyvstala velmi silně v pocitech právě v této třetí periodě". Nahlíženo v celku stala se všeobecná situace v Anthroposofické společnosti a je vlastní postavení v ní pro Rudolfa Steinera samého tak nesnesitelnou, že dokoi vážně uvažoval o tom, že Společnost opustí a ve svém díle bude dále pokračovat "soukromým způsobem" v malém okruhu dále pokročilejších žáků. O takový možnostech se zmínil Rudolf Steiner v osobních rozhovorech již mnohem dři Tak vzpomíná Marie Stencrová ve vztahu k tomu v r. 1926: "Často již v doběr poválečné ... v mnohých těžkých okamžicích selhání vůči tak ošklivě vedeném boji protivníků a vlažnosti vůči jejich ničivé horlivosti vyslovil se Rudolf Steiner takto: 'Kdo ví, zda by nebylo lépe vést dále hnutí bez Společnosti'".

Tato situace kulminovala však v roce 1923. Již v dubnu poukazoval Rudolf Steii na generálním shromáždění Anthroposofické společnosti ve Švýcarsku se důtklivostí na to, "že bych musil svou činnost pro Anthroposofickou společnost nu zastavit, musil bych se stáhnout k pouze osobnímu působení", kdyby Společnosti v nejbližší době nenastala žádná rozhodující změna a vše by zůstalo j; až dosud.

O něco později, v listopadu téhož roku se vyslovil Rudolf Steiner během svého pobytu v Haagu u příležitosti založení holandské zemské Společnosti v přítomni vedoucích holandských anthroposofů s neskrývanou hořkostí, téměř se zoufalstvím "Členové nechťejí... jsou plni dobrých úmyslů, ale ... co mám dělat...? Měl bych založit řád?" W. Zeylmana van Emichoven, který byl tehdy přítomen, popis tento večer potom dále takto:

Seděli jsme tu zcela zničení, musili jsme cítit, jak hluboká bolest ho naplňovala a jaká těžká starost na něm spočívala. Jen zcela zvolna se opět rozvíjel rozhovor, a Dr. Steiner vysvětloval zřetelněji, jak dalece je všude a vždy znovu Společnosti zklamáván a co v ní pohřešuje. Také řekl, že dal určité podněty ... nyní prý anthroposofové přicházejí, místo aby se chopili těchto podnětů, se zcela jinými, zcela nepostačujícími návrhy."

Jak vážné to bylo pro Rudolfa Steinera během roku 1923, vyplývá z toho, že pokládal za nutné vzpomenout při své úvodní řeči k Vánočnímu sjezdu, pohlížeje zpět, na tuto možnost: "Je již tomu tak, že v současnosti musí být věci brány velmi, velmi vážně, s rozhořčenou vážností, jinak by vlastně musilo potom nastoupit to, o čem jsem často hovořil, že bych musil od Anthroposofické společnosti odstoupit. Bez ohledu na to nerozhodl se Rudolf Steiner k tomuto kroku, nýbrž učinil naprostý opak, když na Vánočním sjezdu vzal na

sebe úřad předsedy, a tak spojil svůj osud zcela a bez výhrad se Všeobecnou anthroposofickou společností. To znamená, že přijal bezprostředně do okruhu své vlastní karmy všechny členy nově založené Společnosti, která v sobě zahrnovala i tu vnitřní oposici. Zde máme něco, co musíme se vši možnou jasností postavit před své morální vědomí, a to, že Rudolf Steiner pojal na Vánočním sjezdu rozhodnutí, že "oposici" ze Společnosti nevypudí, že se od ní neoddělí, i když se proti ní stavěl, nýbrž naopak, sjednotiv se s celou Společností, pojal rozhodnutí *spojit se také s ní!* A to bylo možné, nahlíženo z okultního stanoviska, jen tím, že byl uskutečněn *princip odpouštění* v nejvyšším křesťanském smyslu, odpuštění pro všechny členy Anthroposofické společnosti, všech jejich chyb a dokonce jejich oposice proti němu samému, čehož následky musil Rudolf Steiner nyní vždy zase znovu na sebe osobně vzít ve vnějším i vnitřním smyslu.

V tomto dokonalém a obsáhlém aktu odpouštění, který Rudolf Steiner uskutečnil před Vánočním sjezdem, byla tak vytvořena ona reálná duchovní substance, připravena spirituálně-morální půda, na níž jedině mohl následně vyrůst impuls Vánočního sjezdu jako moderní impuls nových křesťanských mystérií.

Na těchto základech, právě z tohoto centrálního anthroposofického impulsu napsala také Marie Steinerová v roce 1942 svou "Výzvu k odpouštění". Právě tak pojímala také až do konce svého života ideu a úkoly "esoterického představenstva" ustanoveného ještě Rudolfem Steinerem: "Nejhlubší esoterika by mohla spočívat v tom, že by byly nyní uvedeny do harmonického vyrovnání dosud divergující dřívější duchovní proudy, a to v některých ze svých reprezentantů", napsala v roce 1944 v předmluvě k prvnímu vydání stenogramů Vánočního sjezdu. Takové "harmonické vyrovnání" ale mohlo být vykonáno v minulosti jen tehdy, a bude také dnes a zcela zvláště v budoucnosti možné jen tehdy, když se uchová a zesílí ona morální substance, která se jedině získává "odpuštěním, zapomenutím, usmířením" založeným na sebezpřekonávání, k čemuž Marie Steinerová vyzývá ve své výzvě z r. 1942.

To vysvětluje také, proč tato výzva učinila tak "hluboký dojem" mezi všemi bližšími spolupracovníky Rudolfa Steinera právě na ltu Wegmanovou, jejíž otázka po "nových mystériích", kterou položila Rudolfu Steinerovi, hrála tak velkou roli při jeho konečném rozhodnutí uspořádat Vánoční sjezd. Neboť ve slovech Marie Steinerové spatřovala Ita Wegmanová nejen výzvu k morálnímu vědomí oněch členů, "kteří jsou věni věci a Rudolfu Steinerovi", nýbrž především živoucí přítomnost a konkrétní projevení centrálního *impulsu Vánočního sjezdu*. Jen v tomto hlubším smyslu můžeme skutečně pochopit shora citované vyjádření lty Wegmanové, že slova Marie Steinerové v oné výzvě jsou "velká a naplněná budoucností". Budou však jen tehdy velká a naplněná budoucností, když se najdou v Anthroposofické společnosti lidé, kteří usilují o jejich uskutečnění pravým *sebezpřekonáním!*

Příklad takového uskutečnění, to znamená čin vykonaný z centrálního impulsu Vánočního sjezdu, je opětne sjednocení Holandské zemské společnosti zásluhou Zeylmanse van Emmichovena se Všeobecnou anthroposofickou společností a Goetheanem o Velikonocích 1960 po pětadvacetiletém odloučení. V oficiálním dopise, který napsal v září 1959, nalézáme tato slova: "Když jsme nyní přece připraveni přičlenit se k Všeobecné anthroposofické společnosti, děje se to z důvodu, že jsme toho mínění, že doba naléhá a že bychom chtěli přinejmenším přispět k vybudování Všeobecné anthroposofické společnosti, která název 'všeobecná' ospravedlní tím, že zahrne všechny, kteří se prožívají jako upřímní žáci Rudolfa Steinera". 19) Zvláště poslední slova tohoto výňatku se velmi silně podobají obsahu "Výzvy k usmíření" od Marie Steinerové. Na otázku ale, proč se k tomu rozhodl, odpověděl Zeylmans van Emmichoven: "Protože to chceme." A později v osobním rozhovoru připojil: "Z lásky k Rudolfu Steinerovi".

Právě tak usilovali se zvýšenou aktivitou, zejména po ukončení druhé světové války, Emil Bock, Frits Gotte, Clara a Rudolf Kreutzerovi, aby takto uskutečnili centrální impuls Vánočního sjezdu. Zejména úsilí dvou naposled jmenovaných vedlo potom ke vzniku tzv. "Scheveningského kruhu", který představoval významný krok na cestě k nové konsolidaci Anthroposofické společnosti kolem Goetheana v Dornachu. *impuls odpouštění*, jehož význam v životě Rudolfa Steinera jsme pozorovali, je opodstatněn hlouběji tím, že cesta zasvěcení, kterou otevřel celému lidstvu, jak je líčena v knihách "Jak dosáhneme poznání vyšších světů?" a "Tajná věda v obryse", je současně moderní formou cesty zasvěcení, jejíž zdroje jdou zpět k centrální postavě celé křesťanské esoteriky, která od 14. století nese jméno Christian Rosenkreutz.

Proto můžeme v životě Rudolfa Steinera, který byl od svého mládí žákem Christiana Rosenkreutze a který později často ve svých knihách a přednáškách poukazyval na to, že cesta duchovního vývoje, kterou líčí, byla také jeho vlastní cestou, proto můžeme v jeho životě nalézt mnohé z toho, co je zvláště charakteristické

pro obsáhlé poslání učitele. A k jeho charakteristickým rysům náleží impuls odpouštění.

Další slova Rudolfa Steinera, která ukazují na významné poslání Christianu Rosenkreutzovi v současnosti a budoucnosti, nám mohou pomoci pochopit význam odpouštění v životě tohoto vedoucího Mistra esoterického křesťanství.

"A ti, kteří vědí, jak je tomu s touto individualitou, vědí též, že Christian Rosenkreutz bude největším mučedníkem mezi lidmi, nepřehlížejíc ke Kristu, který trpěl jako Bůh. A utrpení, která ho činí velkým mučedníkem, vzniknou z toho, že lidé tak málo pojmají rozhodnutí nahlížet do vlastní duše, aby se stále více snažili hledat vyvíjející se individualitu a nepoddávat se pohodlí, že se jim přinese hotová pravda jako na talíři, nýbrž že si ji lidé musí vydobýt s velkým úsilím, v žhavém zápolení a hledání, a že nemohou být vytyčovány jiné požadavky ve jménu toho, koho označujeme jako Christiana Rosenkreutze".

Poté, co jsme se seznámili s těmito pozoruhodnými slovy, lze se nejprve ptát: Co ale bude pramenem tohoto velkého utrpení Christiana Rosenkreutze v budoucím vývoji lidstva? Bude to nedostatek vůle vycházející z vlastní individuality, z vlastního já samostatně se namáhat najít duchovní pravdy, jakož i nedostatek vůle vzít na sebe zodpovědnost za svůj vyšší vývoj. Lze také říci, že v jistém smyslu Christian Rosenkreutz v budoucnosti, která ale již začíná v naší době, vezme zcela dobrovolně na sebe část karmy "vyvíjející se individuality". Jelikož se ale v současné epoše všude vládnoucího materialismu kloní lidstvo v celku méně k vnitřní samostatnosti jakož i k takovému individuálnímu hledání duchovních pravd, nýbrž naopak se kloní k úplné vnitřní pasivitě, co se týká pravých duchovních poznatků, tak bude dobrovolně převzatý karmický úkol pro Christiana Rosenkreutze samého zdrojem nejhlubšího utrpení. Toto se ale zvláště zvětší tím, že Christian Rosenkreutz, podle zákona duchovního světa, nemůže se již úkolu, když ho jednou na sebe vzal, zříci, dokud nesplnil své poslání.

Jinak řečeno: Christian Rosenkreutz pojal rozhodnutí *zůstat u lidstva* a duchovně je vést, přitom cítí svobodu každého člověka a současně být připraven všechny následky nějakého možného zneužití svobody lidí vzít na sebe a nést je, všechny následky, které by vyvstaly pro jejich nedostatek vůle vstoupit na cestu individuálního duchovního vývoje. Možnost zůstat u lidstva za takových podmínek až do té doby, až lidstvo samo konečně procitne k individuální, vnitřní aktivitě, může se pro Christiana Rosenkreutze uskutečnit jen tehdy, když vykoná spirituální akt *vyššího odpouštění* pro všechny ty lidi, kteří se v naší době bojí vynaložit byť i nejmenší námahu, nejmenší vnitřní aktivitu ve smyslu shora uvedených slov Rudolfa Steinera, ano, kteří to také dokonce nechťejí.

Pokud jde o takové lidi, můžeme z okultního hlediska postupovat dvojím způsobem: buď se od nich odvrátit, to znamená ve vyšším smyslu neodpustit jim takové vědomé, často však nevědomé působení proti správnému průběhu vývoje lidstva, nebojím*lpustit*, a tak dospět k možnosti zůstat u nich duchovně, a vždy znovu jim mlpuiistčijíce trpělivě čekat, až z vlastní svobody dospějí k poznání, že je pro bu- iluik l vývoj absolutně nutná individuální duchovní iniciativa, což současně vytváří plí dpoklad, že je Christian Rosenkreutz může přijmout do zástupu svých žáků.

To je obraz křížové cesty, kterou jde dnes Christian Rosenkreutz a kterou od Vánočního sjezdu nastoupil Rudolf Steiner. Proto odpověděl také na otázku, která mu byla položena po Vánočním sjezdu, jaký je jeho vztah ke Christianu Rosenkreutzovi touto imaginací: Vedle oltáře, který se nalézá v duchovním světě, il'ji nalevo od něho Christian Rosenkreutz s modrou štolou a napravo Rudolf Meier s červenou. Tito dva učitelé esoterického křesťanství stojí tedy v duchovním ohledu vedle sebe a ukazují se oba jako bezprostřední následovníci a napodobuje božské bytosti Kristovy. Neboť Kristus dal lidstvu svým tříletým pozemským Životem a svým utrpením na kříži nejvyšší praobraz oné cesty *všeobepínajícího odpouštění*, po které jdou dnes Christian Rosenkreutz a Rudolf Steiner.

Tento nejvyšší praobraz vyjadřuje Kristus Ježíš slovy rozloučení, která vyslovil z kříže na Golgathě: "Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí." (Lukáš 23, 34) Tak musí také od té doby každý člověk, který skutečně dosáhl křesťanského zasvěcení n následkem toho celou svou bytostí, všemi silami své duše usiluje o napodobení Krista, musí nutně dříve nebo později vstoupit na trnitou cestu, na níž je mu určeno, "stát se největším mučedníkem mezi lidmi" a současně člověkem, který disponuje neomezenými *silami odpouštění*, neboť jedno od druhého, duchovně nazíráno, nelze od sebe oddělit. Tento těžký kříž utrpení a všeobecného odpouštění ponosou Christian Rosenkreutz jakož všichni s ním spojení duchovní učitelé a s nimi i jejich zasvěcení žáci, pokud budou ještě na Zemi lidé, "kteří nevědí, co činí", kteří proto potřebují a budou potřebovat vyšší odpouštění, až se jim konečně otevrou oči pro poznávání realit duchovního světa. To ale může nastat jen v té míře, v níž se zesílí proces směrem ke spirituální, vnitřní aktivitě jejich duší.

Poté, co jsme si uvedli před oči v této kapitole sedm příkladů, které představují nejružnější aspekty odpouštění od současnosti k nejvyššímu praobrazu, můžeme zvláště v posledním příkladě i ve slovech, která zazněla z kříže dolů o odpouštění pro celé lidstvo a pro každého jednotlivého člověka minulosti, současnosti a budoucnosti, můžeme nalézt poukaz na vlastní tajemství odpouštění a jeho souvislosti se sférou poznání.

V tomto smyslu představuje *podstata odpouštění jakožto problém poznání* nejen jeden z každodenních, nýbrž jeden z nejdůležitějších problémů naší doby, které si anthroposofie neboli moderní duchovní věda musí vytyčit. Neboť jen taková věda o duchu je s to, opírajíc se o konkrétní výsledky nadmyslového bádání, tento problém opravdu rozřešit způsobem odpovídajícím současnému vědomí.